

Lausunto

10.07.2026

Asia: VN/20873/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

FinFami kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 § muuttamiseksi.

Pidämme myönteisenä tavoitteita selkeyttää ja yhtenäistää valtionavustusten myöntämisperusteita sekä lisätä päätöksenteon avoimuutta ja ennakoitavuutta. On tärkeää, että avustusten myöntämisen perusteet ovat läpinäkyviä ja yhdenvertaisia.

Haluamme kuitenkin korostaa mielenterveysomaisten asemaa omana kohderyhmänään sekä omaisjärjestöjen toiminnan erityisluonnetta ja sen merkitystä osana sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta. FinFami koostuu valtakunnallisesta keskusliitosta ja 12 alueellisesta jäsenyhdistyksestä eri puolilla Suomea.

Omaisjärjestöjen toiminta kohdistuu läheisiin, jotka tukevat usein pitkäjänteisesti sairastunutta ja kantavat käytännössä merkittävää vastuuta arjen sujumisesta samalla, kun he tarvitsevat itse tietoa, tukea ja mahdollisuuksia ylläpitää omaa hyvinvointiaan. Järjestöjen tarjoama vertaistuki, neuvonta, ohjaus ja edunvalvonta vahvistavat omaisten hyvinvointia, toimintakykyä ja jaksamista sekä ehkäisevät kuormittumista sekä omaisten omaa sairastumista mm. masennukseen.

Pidämme tärkeänä, että asetuksen soveltamisessa tunnistetaan ennaltaehkäisevän työn ja vertaistuen vaikuttavuus. Omaistyön tulokset näkyvät usein pitkällä aikavälillä esimerkiksi omaisten paremman jaksamisen, kriisien ehkäisyn, palveluiden oikea-aikaisen käytön sekä raskaampien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeen vähentymisen kautta. Näitä vaikutuksia ei aina voida osoittaa pelkästään lyhyen aikavälin määrällisillä mittareilla. Vaikuttavuus ilmenee myös osallisuuden, yhteisöllisyyden, luottamuksen ja omaisten voimavarojen vahvistumisena. Koska kaikkia vaikutuksia

ei voida mitata perinteisin keinoin, FinFamit ovat kehittäneet yhteisiä mittareita omaistyön arviointiin.

Omaisten kokemusasiantuntijuus on keskeinen osa toimintaamme. Hyödynnämme omaisten kokemustietoa palveluiden, toimintamallien ja rakenteiden kehittämisessä, päätöksenteon tukena sekä lausuntojen, kannanottojen ja muun edunvalvontatyön valmistelussa. Keskusliiton edunvalvonta ja jäsenyhdistysten tekemä kohtaava työ täydentävät toisiaan. Jäsenyhdistysten arjessa syntyvä tieto omaisten kokemuksista, tarpeista ja palvelujärjestelmän toimivuudesta luo perustan valtakunnalliselle edunvalvontatyölle, kun taas keskusliitto kokoaa, analysoi ja vie tätä tietoa eteenpäin päätöksentekoon, lainsäädännön valmisteluun ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tärkeää on jatkuva vuoropuhelu, jossa paikallinen kokemustieto, valtakunnallinen edunvalvonta ja yhteinen kehittämistyö vahvistavat toisiaan.

Rinnakkaisen ja päällekkäisen toiminnan arvioinnissa tulee käyttää erityistä harkintaa. Ymmärrämme tarpeen selkeyttää vastuunjakoja järjestöjen sekä järjestöjen ja hyvinvointialueiden välillä ja välttää tarpeetonta päällekkäisyyttä. Samalla on kuitenkin tärkeää tunnistaa, että järjestöjen toiminta ei ole rinnastettavissa julkisiin palveluihin, vaan sillä on oma, kansalaisyhteiskuntaan perustuva tehtävänsä. Järjestöjen tehtävänä ei ole korvata julkisia palveluja, vaan täydentää niitä ja toimia niiden kumppanina erityisesti ennaltaehkäisevässä työssä, vertaistuen, osallisuuden vahvistamisessa sekä kokemustiedon välittämisessä.

Arvioinnissa tulee tarkastella toiminnan tarkoitusta, sisältöä ja sen tuottamaa lisäarvoa. Toivomme, että avustusten myöntämisperusteita arvioitaessa huomioidaan monipuolisesti myös laadullinen vaikuttavuus, kokemusasiantuntijuus, vertaistuen merkitys sekä järjestöjen kyky tavoittaa ihmisiä, jotka eivät välttämättä hakeudu julkisten palvelujen piiriin.

Omaisjärjestöjen toiminnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus syntyy suurelta osin ennaltaehkäisevästä työstä, vertaistuesta ja omaisten hyvinvoinnin vahvistamisesta. On tärkeää, ettei arviointikriteerien soveltaminen johda siihen, että vaikeammin mitattava mutta yhteiskunnallisesti merkittävä toiminta jää heikompaan asemaan suhteessa toimintaan, jonka tulokset ovat helposti osoitettavissa lyhyellä aikavälillä.

Järjestöjen hallinnollista taakkaa tulisi keventää esimerkiksi hyödyntämällä jo toimitettuja tietoja nykyistä laajemmin, vähentämällä päällekkäistä raportointia sekä soveltamalla raportoinnin laajuutta suhteessa avustuksen määrään ja toiminnan kokoon. Erityisesti pienissä yhdistyksissä hallinnollinen työ vie merkittävän osan niukoista henkilöstö- ja vapaaehtoisresursseista. Hallinnollisten veloitteiden tulee olla oikeassa suhteessa avustuksen määrään, toiminnan laajuuteen ja järjestön/yhdistyksen kokoon. Jatkoavustuksissa tulisi ensisijaisesti hyödyntää aiempia vuosiselvityksiä ja muuta jo kerättyä aineistoa sen sijaan, että samoja tietoja pyydetään toistuvasti eri muodossa.

Pitkäjänteinen ja vaikuttava järjestötyö edellyttää vakaata ja ennakoitavaa rahoitusta. FinFameissa luottamukselliset suhteet omaisiin, kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen ja ennaltaehkäisevän työn vaikuttavuus rakentuvat ajan myötä. Siksi rahoituksen tulee turvata toiminnan jatkuvuus ja mahdollistaa pitkäjänteinen kehittäminen myös tulevaisuudessa.

Puranen Tiina
Mielenterveysomaisten keskusliitto – FinFami